

Állami kereskedelempolitika alulnézetből – a fogyasztók marginalizációja és új függőségi viszonyok a vidéki terekben

Nagy Erika

MTA KRTK RKI, Békéscsaba

**A MAGYAR REGIONÁLIS TUDOMÁNYI TÁRSASÁG XVI.
VÁNDORGYŰLÉSE, Kecskemét, 2018**

A fogyasztási egyenlőtlenségek vizsgálatának relevanciája: gyakorlatok, struktúrák, cselekvők

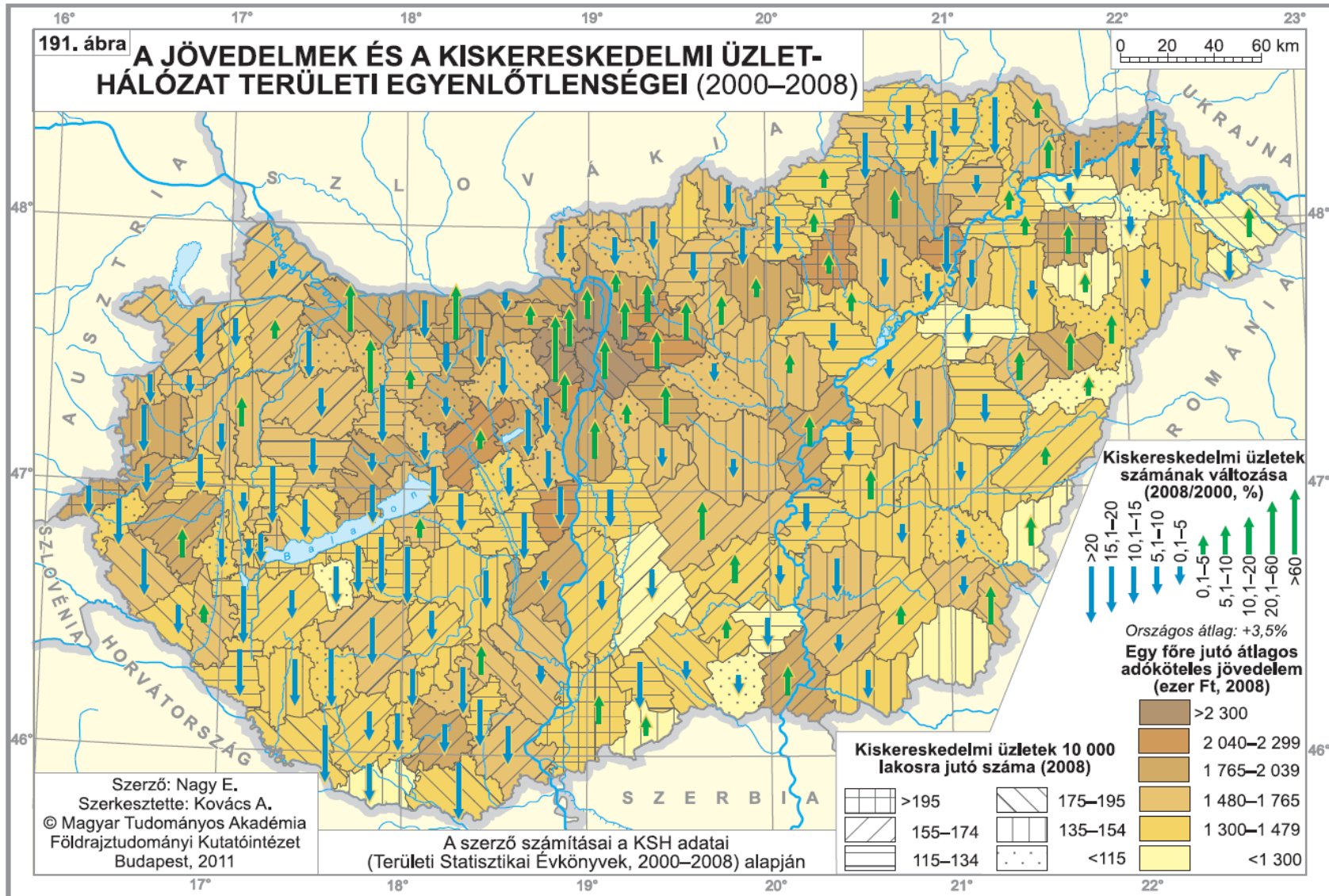
A fogyasztás térbeli egyenlőtlenségei - analitikai keret a gazdasági és társadalmi strukturális átrendeződések megértéséhez → a fogyasztói gyakorlatok, mint intézményi, vállalati és háztartási (térbeli) stratégiák eredői

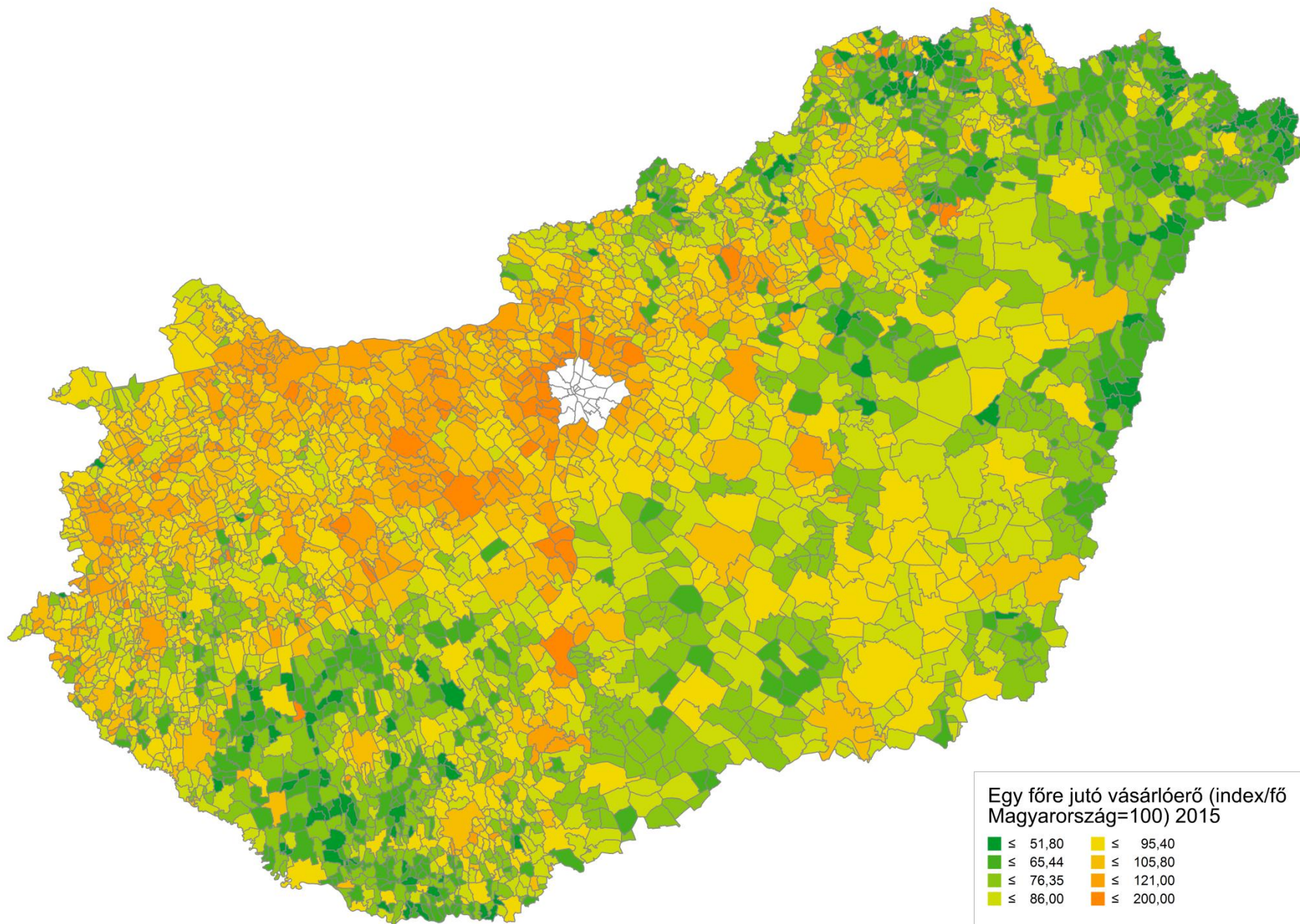
A kelet-közép-európai fogyasztó – a kereskedelmi tőke és a „nyugati” elméletek absztrakt kategóriáitól a új ismeretelméleti keretekig: a különböző térbeli logikák és diskurzusok összekapcsolódása

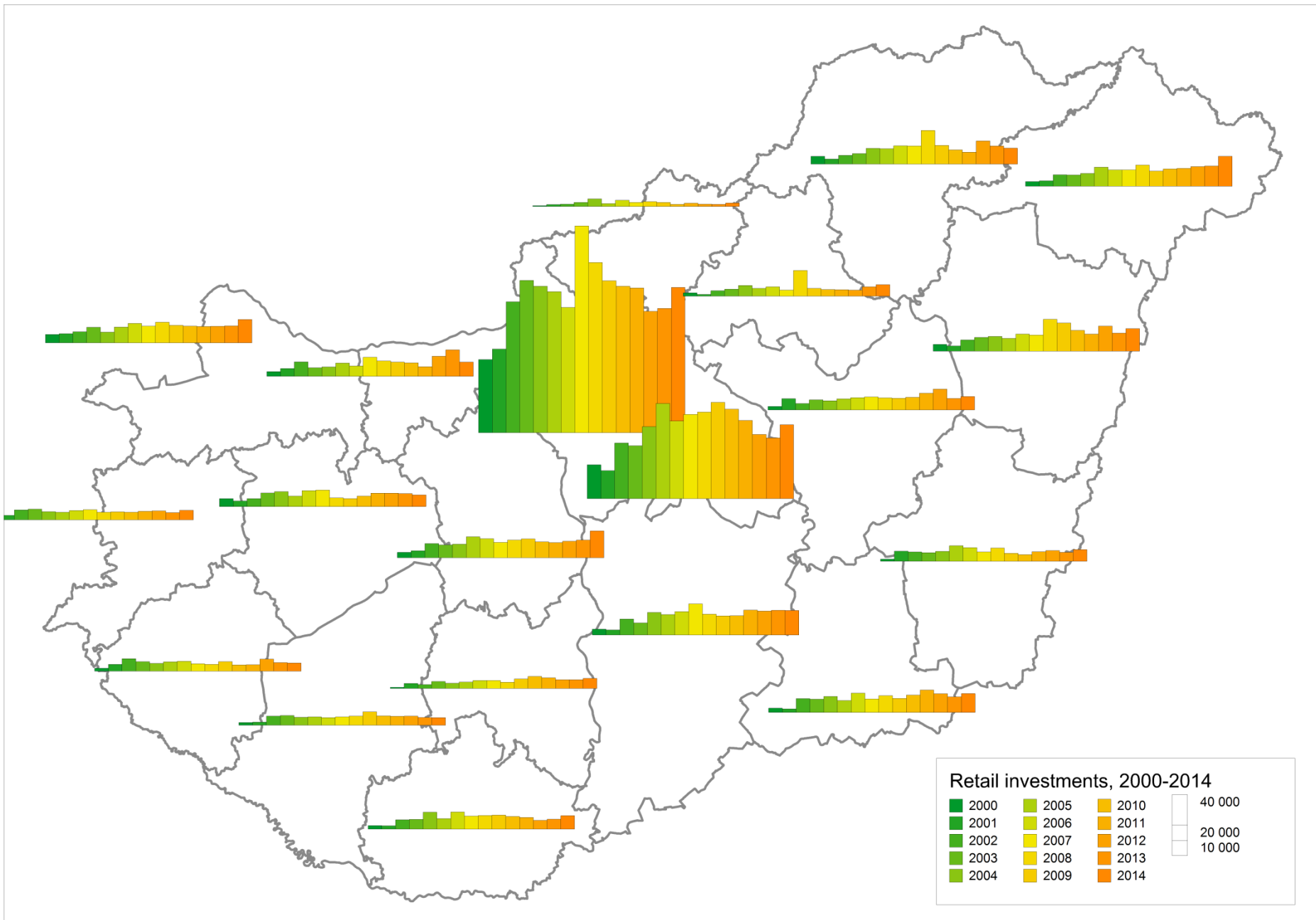
- átmenet és fogyasztás;**
- finanszírozás, neoliberális várospolitikák és a szimbolikus gazdaság;**
- a fogyasztás mint legitimációs forrás és mint az osztálypolitika eszköze**

A fogyasztás egyenlőtlenségeinek növekedése Magyarországon: válság előtti polarizáció; a válság hatásai; terepi tapasztalatok

191. ábra **A JÖVEDELMEK ÉS A KISKERESKEDELMI ÜZLET-
HÁLÓZAT TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGEI (2000–2008)**

Koncepcionális keretek – felvetések

- **Egyenlőtlen fejlődés – recens viták: sokszínű kapitalizmus; relációs megközelítés; pozicionáltság** (Hudson, 2016; Peck, 2016; Dunford et al, 2016; Hadjimichalis, 2018)
- **A kereskedelmi tőke kritikai politikai gazdaságtana** (Wrigley, Currah, 2005)
- **Az állam térbeli szerveződésének kritikai-relációs megközelítése** (Jessop, 2010; Brenner, 2009; Varró, 2010)

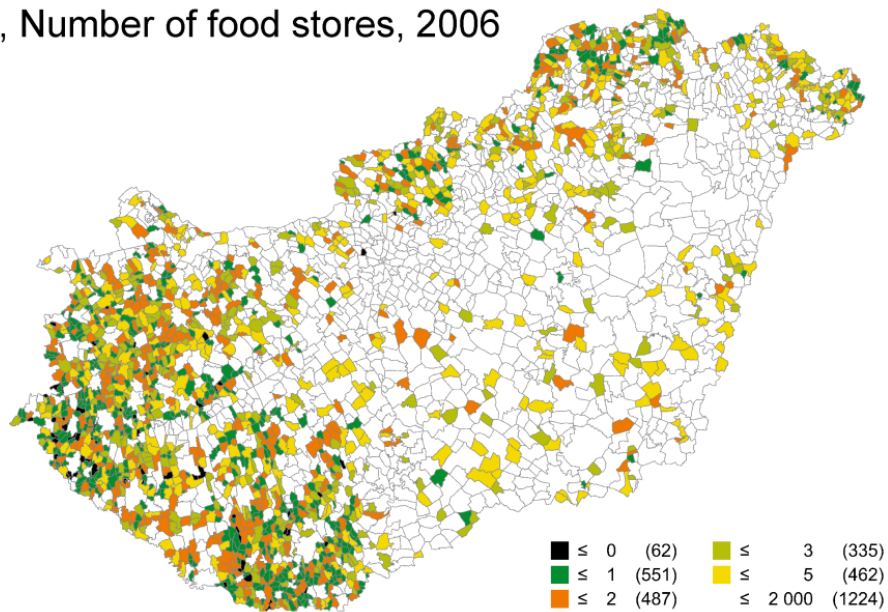
- az állami kereskedelempolitika szelekciós-centralizáló következményekkel járt az ágazatban, ami a fogyasztók egyre bővülő körének marginalizációjához vezetett az elmúlt két évtizedben;**
- a leszakadó térségekben élők fogyasztói stratégiái egyszerre „termékei” és újratermelői a helyi társadalmak működését egyre inkább meghatározó új, gazdasági és személyi függőségre épülő viszonyoknak, amelyeket elsősorban maga az állam formál.**

Az állami szakpolitikák és következményeik

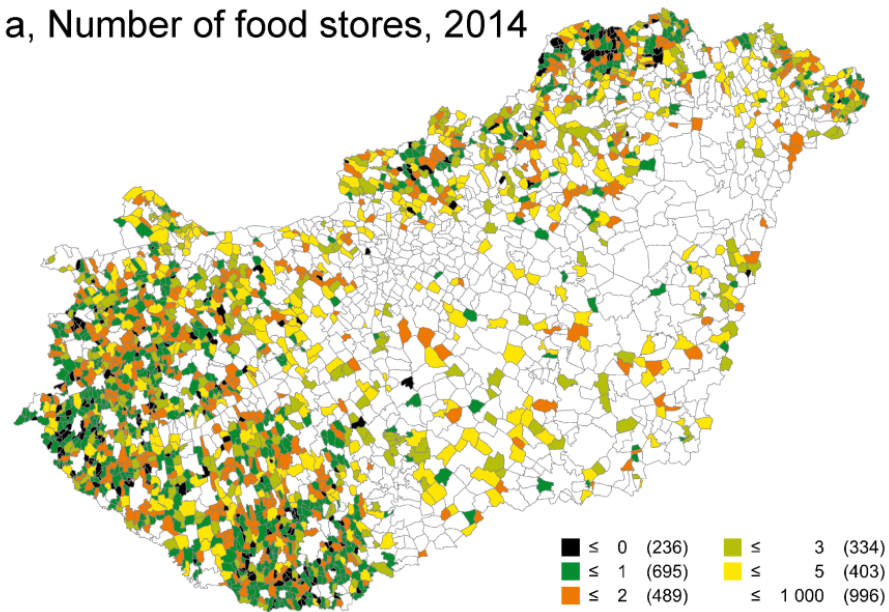
- **Szervezeti-térbeli keretek a kereskedelemben: az inkonzisztens, bürokratikus, fragmentált szabályozástól a kereskedelmi törvényig → tőke-, szervezeti és térbeli koncentráció; beágyazódás**
- **Válság és állami beavatkozás a szektorban: erősödő állami kontroll és alkufolyamatok; centralizáció/léptékek közötti átrendeződés;**
- **Az állami kiegyenlítő-újraelosztó szerepek: megszorítások és centralizáció (közszolgáltatások, szociál- és területi politika)**
 - **szelekciós mechanizmusok és térbeli polarizáció a kereskedelemben (átlagos alapterület; a kilépők hálózatainak újrakalibrálása; a nagyvárosi terek „újraéledése” 2014 után)**
 - **falú/város, főváros/vidék, városhálózaton belüli polarizáció; kiürülő falusi térségek**

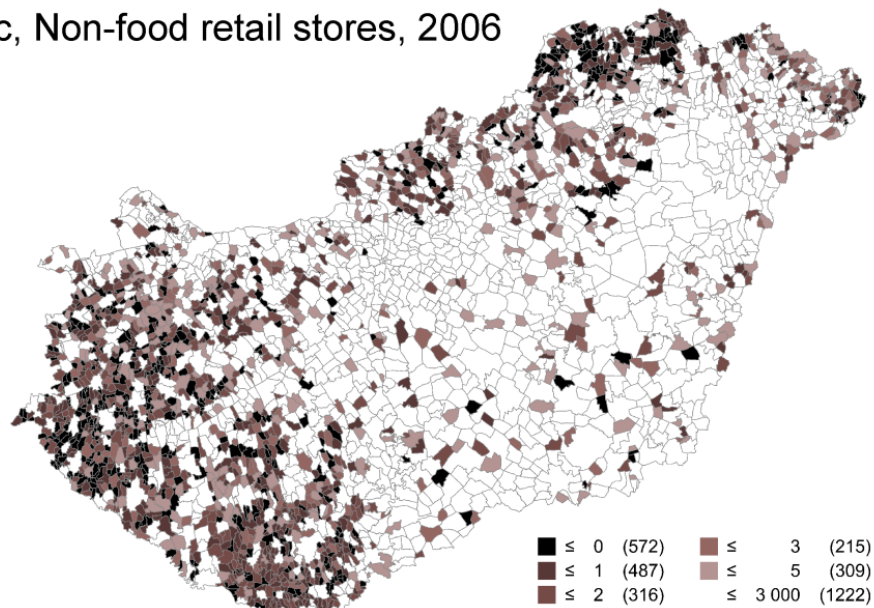
a, Number of food stores, 2006

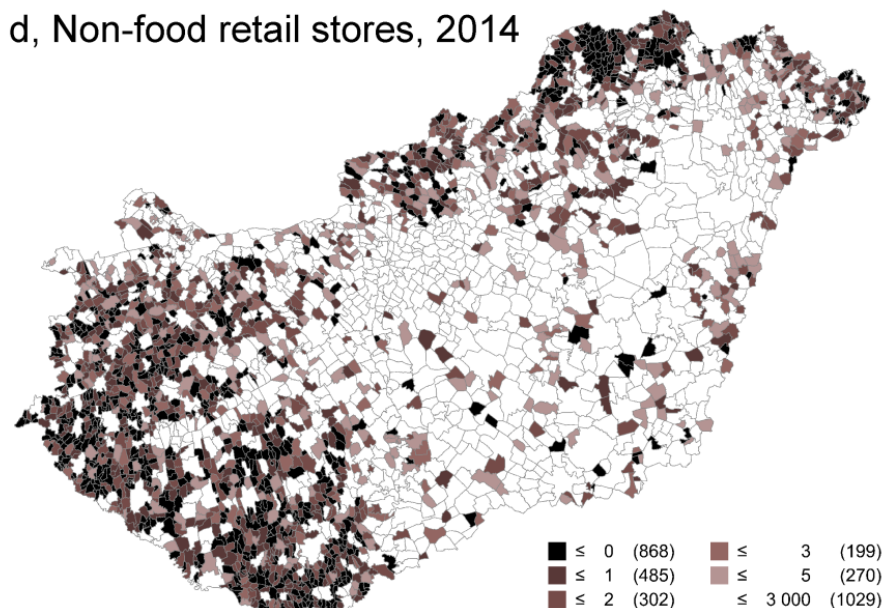
a, Number of food stores, 2014

c, Non-food retail stores, 2006

d, Non-food retail stores, 2014

Marginalizálódó terek - marginalizálódó fogyasztók

A helyi szolgáltatók stratégiái - a bezáródás/zsugorodó helyi kereslet, az erősödő külső függőség (beszerzések; finanszírozás) és a változó szabályozási keretek között:

- Zsugorodó kínálat; monopol-árak
 - Elhalasztott technológiai fejlesztések
 - Költségcsökkentés/áthárítás: részmunkaidő, alkuk a beszállítókkal - csatlakozás beszerzési szövetségekhez
 - Kockázatcsökkentés - személyes kapcsolatrendszerek
 - Térbeli stratégiák: koncentráció; a belső terek átalakítása
- » a csökkenő jövedelmű térségekben élők fogyasztóként is marginalizálódtak, s ebben minőségileg új szakaszt jelentett a 2008/11-es válság az eladósodás és a redlining*
- » a helyi társadalmakon belül tovább marginalizálódtak fogyasztóként a legszegényebbek*

A fogyasztóként peremre szorulóknak stratégiái

A csoport jellemzői: bizonytalan és alacsony jövedelem; anyagi (személyes) kiszolgáltatottság; társadalmi kötelek gyengülése; egészségügyi gondok

Saját percepcióik: a szegénység relativizálása és elfogadása normalitásként; középpontban az alapvető szükségletek (nem csak anyagi javak); a saját ingatlan stabilitás;

Stratégiák: alapvetően a stratégia hiánya a probléma!

- Alapvető materiális javak és szolgáltatások a fókuszban;
 - Helyi fogyasztók- a kulturális és közösségi javak fogyasztóiként is leértékelődnek
 - Formális függő viszonyok – közmunka, segélyek, alkalmi munka;
 - Informális függő viszonyok - uzsora, szervezett bűnözés
- személyi függések bonyolult rendszere – vagy teljes kizáródás

Következtetések

- A átalakuló állami politikák és a léptékek közötti hatalmi viszonyok változása (a centralizáció) az egyik mozgatórugója volt a fogyasztói társadalmon kívül rekedésnek/a bennmaradásnak
- Miközben csökkent a helyi állam mozgástere, a sok településen ez az egyetlen szereplő, amely a formális gazdaság keretei között tartja a marginalizálódó csoportokat (jövedelem, alapvető fogyasztási javak)
- Utóbbiak személyes függés helyi rendszereiben léteznek, és egészen más módon értelmezik önmagukat fogyasztóként, mint a többség; stratégiáik jórészt kívül maradnak az intézményes piac keretein – érdemes tehát felülvizsgálni a fogyasztás, jövedelem, piac jelentését, és újraértelmezni az állam fogyasztáshoz kötődő szerepeit